

**İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ**

ISSN 1303-7757

2009/2, Cilt: 8, Sayı: 16

**HITIT UNIVERSITY
DIVINITY FACULTY JOURNAL**

ISSN 1303-7757

2009/2, Volume: 8, Issue: 16

HİTİT ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ISSN 1303-7757
2009/2, Cilt: 8, Sayı: 16

HİTİT UNIVERSITY
DIVINITY FACULTY JOURNAL

ISSN 1303-7757
2009/2, Volume: 8, Issue: 16

Bu dergi uluslararası

veri indeksi tarafından taranmaktadır.

Hitit Üniversitesi Adına Sahibi/ Owner on behalf of Hitit University

Prof. Dr. Serdar KILIÇKAPLAN
Rektör

Yazı İşleri Müdürü / Editor in Chief
Prof. Dr. Ferhat KOCA
Dekan / Dean

Editör / Editor
Doç. Dr. Halil İbrahim ŞİMŞEK

Editör Yrd. / Editorial Assistants
Yrd. Doç. Dr. Hasan Yücel BAŞDEMİR
Yrd. Doç. Dr. Süleyman GEZER
Dr. Sefer YAVUZ

Yayın Kurulu / Editorial Board
Prof. Dr. Ferhat KOCA
Prof. Dr. Osman EĞRİ
Prof. Dr. Muhit MERT

Doç. Dr. Mehmet EVKURAN
Doç. Dr. Halil İbrahim ŞİMŞEK
Yrd. Doç. Dr. Hasan Yücel BAŞDEMİR
Yrd. Doç. Dr. Ramazan KARAMAN

Yayın Danışma Kurulu / Advisory Board

Prof. Dr. Hacı Yunus APAYDIN	Erciyes Ü. İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Hasan ONAT	Ankara Ü. İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Hüseyin ALGÜL	Uludağ Ü. İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Hüseyin PEKER	Ondokuz Mayıs Ü. İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Hüsnü Ezber BODUR	Sütçü İmam Ü. İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Mahmut Erol KILIÇ	Marmara Ü. İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Sadık KILIÇ	Atatürk Ü. İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Süleyman TOPRAK	Selçuk Ü. İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Şinasi GÜNDÜZ	İstanbul Ü. İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Talat SAKALLI	S. Demirel Ü. İlahiyat Fakültesi

Teknik Hazırlık

H. İbrahim Şimşek

Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, bilimsel hakemli bir süreli yayın organıdır. Yılda iki sayı olarak yayımlanır. Dergide yayınlanan yazıların her türlü içerik sorumluluğu yazarlarına aittir. Yazılar, yayıncı kuruluştan izin alınmadan kısmen veya tamamen bir başka yerde yayımlanamaz.

Baskı Yeri ve Tarihi / Publication Place and Date
Ankara, 2009

Baskı / Printing
ÖNCÜ BASIMEVİ
Kazım Karabekir Cad. Ali Kabakçı İşhanı
No: 85/2 İskitler Ankara
Tel: 0312 384 31 20

Yazışma adresi / Corresponding Address
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (Dergi), ÇORUM
Tel: 0364 2346358 Fax: 0364 2346357

www.ilaf.hitit.edu.tr

Fiyatı: 10 TL

Bu Sayının Hakemleri / Referee Board of this Issue

Prof. Dr. Himmet KONUR
(Dokuz Eylül Ü. İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Mesut OKUMUŞ
(Hitit Ü. İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Mustafa ÜNVER
(Ondokuz Mayıs Ü. İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Osman GÜNER
(Ondokuz Mayıs Ü. İlahiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Erkan PERŞEMBE
(Ondokuz Mayıs Ü. İlahiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Halil İbrahim ŞİMŞEK
(Hitit Ü. İlahiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Mahmut KAVAKLIOĞLU
(Hitit Ü. İlahiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Yaşar KURT
(Hitit Ü. İlahiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Zafer ERGİNLİ
(Rize Ü. İlahiyat Fakültesi)

Yrd. Doç. Dr. Hasan Yücel BAŞDEMİR
(Hitit Ü. İlahiyat Fakültesi)

Yrd. Doç. Dr. İsmet ALTIKARDEŞ
(Hitit Ü. İlahiyat Fakültesi)

Yrd. Doç. Dr. Kadir GÜRLER
(Hitit Ü. İlahiyat Fakültesi)

Dr. Yaşar ÇOLAK
(Diyanet İşleri Başkanlığı)

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Doç. Dr. Hüseyin KARAMAN

Nurettin Topçu'nun Düşünce Dünyasında Mevlânâ

"Mevlana" in The Thought of Nurettin Topcu 5-28

Yrd. Doç. Dr. Selim TÜRCAN

Kur'ân'ı Anlamada Yöntem Tartışmalarının Tefsir Tarihçiliği Perspektifinden Değeri Üzerine

About Value of the Discussions on Method of the Understanding of the Qur'an in the Perspective of Tafseer Historianship 29-49

Dr. Sefer YAVUZ

Sanayi İşçilerinin Dini Yönelimleri ve Çalışma Tutumları Arasındaki İlişki (Çorum Örneği)

The Relationship Between the Religious Tendencies and Working Attitudes of the Industrial Workers (Example of Çorum City) 51-75

Dr. Yakup ÇOŞTU

Londra'da Türklere Ait Dini Organizasyonlar

Turkish Religious Organizations in London 77-100

Dr. Zişan TÜRCAN

Hadis Şerhçiliğinin Doğuşu ve Gelişimi

The Birth and Rise of Hadith Interpretativeness 101-133

Dr. Ali ARSLAN

Hadis Kaynaklarındaki Tarihe/Vâkıya Aykırı Rivayetlerin Değerlendirilmesi

Evaluation of Accounts Contrary to Historical Facts in the Hadith Sources 135-158

Franklin D. LEWIS

Çeviren: Yrd. Doç. Dr. Osman Nuri KÜÇÜK

Seyyid Burhâneddin Muhakkık-ı Tirmizî 159-176

Kitap Tanıtım ve Değerlendirmeleri / Book Reviews

Hazırlayan: Prof. Dr. Mesut OKUMUŞ

Muhammed Abid el-Câbirî, *Fehmu'l-Kur'âni'l-hakîm: et-Tefsîru'l-vâdîh hasebe tertîbi'n-nüzul*, Merkezu Dirâsâti'l-Vahdeti'l-Arabiyye, (c. 1-3), Beyrut 2008-2009. 177-182

Hazırlayan: Yrd. Doç. Dr. Hasan Yücel BAŞDEMİR

Salim Öğüt, *Dinî Hükümlerin Temellendirilmesinde Hikmet*, Hititkitap Yay., Ankara 2009, 144 s. 183-184

Hazırlayan: Dr. Elif KARA

J. William Worden, *Grief Counseling And Grief Therapy: A Handbook For The Mental Health Practitioner*, 4. Bs., Springer Publishing Company, 2008, 314s. 185-188

Hazırlayan: Dr. İclal ARSLAN

Dursun Hazer, *Hz. Peygamber (sav)'in Şairleri*, Hititkitap Yayınevi, Ankara 2008, 288 s. 189-190

Hazırlayan: Fatma BENGİ

Bekir Zakir Çoban, *Geçmişten Günümüze Papalık*, İnsan Yayınları, İstanbul 2009, 423 s. 191-192

J. William Worden, *Grief Counseling And Grief Therapy: A Handbook For The Mental Health Practitioner*, 4. Bs., Springer Publishing Company, 2008, 314 s.

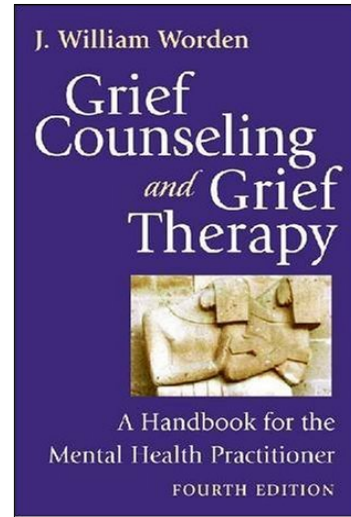
Hazırlayan: Elif KARA*

Yaklaşık altmış yıldan beri, özellikle ABD' de ve Avrupa ülkelerinde "manevi danışmanlık" adı altında bir alan gelişmektedir. Manevi danışmanlık; çalışma sahası ve yöntemleri bakımından iki şekilde incelenebilir.

Manevi danışmanlığın (Pastoral Counselling) çalışma sahası, insan psikolojisi üzerindeki hemen hemen her türlü olumsuz etki ile mücadeleyi kapsamaktadır. Bu geniş sahanın içerisine; kurumlara hizmet yönünde hastaneler (hastanelerde bu uygulama "manevi bakım" [pastoral care] adı altında yapılmaktadır), huzurevleri, hapishaneler ve diğer sosyal kurumlar girmektedir. Bireysel alanda ise; madde bağımlılığı, şiddete maruz kalma ve yakınını kaybetme sonrası yas süreci gibi konular yer almaktadır.

Manevi danışmanlığın kapsam ve yöntemi psikoloji ve din bilimlerini, din bilimlerinde özellikle din psikolojisini içermektedir. Amerika da pek çok üniversitedeki "Manevi Danışmanlık" bölümleri lisans, yüksek lisans ve doktora seviyesinde eğitim vermekte, yetiştirilen elemanlar toplumun çeşitli konulardaki manevi ihtiyaçlarını karşılamak üzere danışmanlık yapmaktadır.

Worden'in tanıtımını yaptığımız "Yas Danışmanlığı ve Terapisi" adlı kitabı yas danışmanlığı konusundaki yeni eserler arasındadır. Bu çalışma kayıp ve yas sürecinin tüm yönlerini ele almaktadır. Worden ilk etapta bir yakınını kay-

* Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi

betmenin ve bu kayıp sonrası yaşanan yas sürecinin evrenselliğini vurgulamış ve yas sürecinin tanımlanmasının, akabinde gerekli psikolojik danışmanlığın yapılmasının önemine dikkat çekmiştir. Yas tutmak evrenseldir, fakat kişisel, toplumsal ve kültürel özelliklere göre yasin içeriği değişebilmektedir. Worden, yası tanımlamak ve yas sürecindeki bireylerin başa çıkmalarını sağlama amaçlı danışmanlığın ilkelerini ortaya koymak için, günümüze kadar yapılmış çalışmaları da değerlendirerek “yas görevleri” (s. 39) adını verdiği eklektik yaklaşımıyla fikirler öne sürmüştür.

Kitap giriş bölümü ve dokuz bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde geniş bir şekilde yasin ve yas tutan kişinin psikolojik tanımı, sağlıklı ve sağlıklı olmayan yas sürecini açıklayan psikolojik ilkeler üzerinde durulmuştur. Yas tutma süreci sevilen bir kişinin kaybı/ ölümü sonrasında başlar. Worden tamamlanmamış yas olarak da ifade edilen normal yas süreci bir kayıp sonrası bireylerde gözlenen ve kaybın doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan duygusal, bilişsel, fiziksel ve davranışsal tepkiler bütünü olarak tanımlamıştır. Normal yas süreci tamamlandığında kişi gündelik yaşamına tekrar uyum gösterebilir. Patolojik/Komplike yas ise uzun sürmüş yas, travmatik yas olarak tanımlanır, bireyin normal yaşamına devam edemediği durumlarda bu tanı konulur.

Eserde, kaybedilen kişinin yakınlığı ve ölümünün ardından oluşan derin kayıp duygusu ve yas deneyiminin psikolojik bir süreç olarak tespit edilmesi (kaybedilen kişinin ardından hissedilen boşluk, yas tutan kişinin yaşamın anlamını kaybetmesi ve yaşamın akışına tepkisiz kalması gibi) ve olumsuz duyguların oluşumunun açıklanmasının yanı sıra bunlarla baş etmek ve ölen kişinin artık olmayacağı bir dünyaya adapte olmak için yöntemler ortaya atılmıştır. Worden’in ölümün ardından yaşanan yas sürecinden çıkmak için iyileşme ya da çözülme kelimelerini kullanmaktan kaçınması ve bunun yerine “uyum” (s. xiv) kelimesini kullanması bizce de yerinde bir yaklaşımdır. Kayıp gerçeğinin kabullenilip yaşama bu gerçeği yadsımadan yeniden yön verilmesi ve adapte olunması psikolojik açıdan en doğru yaklaşım gibi görünmektedir.

Diğer bölümlerde ise, Worden kaybın farklı yönlerini ve uyum sürecinin bu yönlerle bağlı olarak etkilendiğini ortaya koymuştur. Bunlar: Ölen kişinin kimliği (ölen kişinin kayıp yaşayan kişi için önemi), ölen kişi ile ilişkinin doğası (yakınlık derecesi), ölüm biçimi (bu madde yasin travmatik olup olmamasına yön verebilecek bir önem taşımaktadır. Örneğin kaybedilen kişinin şiddet kurbanı olması halinde yas süreci daha da yıkıcı olabilmektedir), geçmiş kayıpların varlığı (kayıp yaşayan bireyin daha önce de kayıplarının olmaması durumu, bireyin önceki kayıplarına karşı gösterdiği yas tepkileri ve önceki yas sürecinin

tam olarak tamamlanıp tamamlanmadığı gibi etkenler), kişilik özellikleri (kayıp yaşayan kişinin cinsiyeti, yaşı, ölüme karşı tutumu, inanç ve değerleri), sosyal destek (kayıp sonrası sosyal destek alınıp alınmadığı), yas sürecinde oluşabilecek diğer sorunlar (ekonomik sıkıntılar gibi kaybedilen kişinin ardından oluşabilecek diğer problemler) (ss. 57- 76).

Worden normal yas sürecini geniş bir şekilde tanıtmış ve yas danışmanlığı ile yas terapisi arasındaki önemli farka değinmiştir. Yas danışmanlığı normal yas sürecinde psikolojik yardım ve destek mahiyeti taşıırken, terapi normal dışı (yaşamdan izole olmak, bireyin gelecekte hiçbir şeyden sonuç alamayacağı hissi ya da genel bir amaçsızlık hali, uyuşukluk, tepkisizlik hissi ya da duygusal tepkisizlik hali ölüm gerçeğini kavramada zorlanma, inanmama, hayatın anlamsız ve boş olduğu hissi, inandığı dünyanın parçalanması, güvenlik kaybı, kontrol kaybı hissi gibi) tepkileri gidermek için kullanılan yöntemler anlamına gelmektedir. “Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayısal El kitabı”nda (DSM-IV) “Travma Sonrası Stres Bozukluğu” (TSSB) ölçütü içinde değerlendirilmesinin açıkça ortaya koyduğu gibi; Komplike yasin önemli bir psikolojik rahatsızlık tanısı konulmasına yol açabildiği görülmektedir.

Worden, özel kayıp türlerinde yas tutma sürecini ele alırken kabullenilmesi daha kolay olanların dışında gerçekleşen ölümlerin yıkıcılığını ve bu tür kayıpları yaşayanlara farklı danışmanlığın gerekliliğini açıklamıştır. Bir yakınına yaşlılık ya da hastalık nedeniyle kaybetmek genellikle normal yas süreci yaşanılan kayıplar olurken; Şiddet, çocuk ölümü, ani kayıplar, kürtaj, ölü doğum gibi genel karakteristik olarak beklenmeyen kayıplar daha acı verici ve sarsıcı bir etki yaratmaktadır (ss. 179-206).

Yas sürecini tüm yönleriyle ele aldıktan sonra Worden, yas danışmanlığının ilkelerini açıklamıştır (ss. 83- 108 ve 261- 264). Yas danışmanlığının ilkeleri; danışanın yaşadığı kaybın gerçek olduğunu kabullenmesine ve danışanın kayba yönelik duygularını fark edip yaşamasına yardımcı olma, danışanın ölen kişi olmaksızın hayatını devam ettirmesini destekleme, danışanın kaybına yönelik bir anlam bulmasına yardımcı olma, danışanın kaybedilen kişiye yönelik duygusal enerjisini başka ilişkilerine yönlendirmesini kolaylaştırma, danışana yas tutması için gereken zamanı sağlama, danışanı ‘normal yas’ tepkileri konusunda bilgilendirme, yas sürecindeki bireysel farklılıkları göz önünde bulundurma, danışanın savunma mekanizmalarını ve baş etme yöntemlerini gözlemleme, danışanda var olabilecek bir psikolojik rahatsızlığı tanımlama ve yönlendirme. Worden görev modelinde danışmanlığı açıklayıcı bu ilkelerle birlikte yas danışmanlığı sürecinde kullanılacak çeşitli teknikler de önermiştir. Bunlar-

dan bazıları; psikolojik danışmanların yas danışmanlığı sürecinde gerçekçi dil kullanmaları (örneğin “babanızı kaybettiniz” yerine “babanız öldü” demeleri) ve ölen kişi hakkında konuşurken geçmiş zaman dili kullanmalarıdır. Ölen kişiye ait bir fotoğraf ya da eşyanın danışma görüşmelerine getirilmesi (sembol kullanımı) ölümün kabullenilişi açısından önemlidir. Bu şekilde ölen kişiye ait eşya ile ölüm arasında doğrudan bir ilişki sağlamaktadır. Yazı, şiir ve resim gibi sanat terapisi etkinliklerinden yararlanılarak danışanın ölen kişi ile ilgili duygu ve düşüncelerinin dile getirilmesi sağlanabilir. Yönlendirilmiş imgeleme tekniği ile danışanın ölen kişiyi hayal etmesi ve ona söylemek istediklerini bu yolla dile getirmesi de yas danışmanlığı sürecinde çok etkili bir tekniktir, bu yöntemle yas tutan kişi yarım kalmış olduğuna inandığı şeyleri tamamlayabilir.

Bu çalışma, insan hayatı için kaçınılmaz olan kayıp ve yas süreci olgularını tüm yönleriyle ele almaktadır. Uyum sürecinde etkili olan dini ritüellerden çok kısa bahsedilmiş olmasına rağmen, (dua etmenin de uyum sürecini destekleyeceği gibi) pek çok ülkedeki “Manevi Danışmanlık” bölümlerinde yer alan “yakının ölümü ve yas süreci” dersleri için kaynaklık eden benzeri eserler gibi kapsamlı bir çalışmadır. Psikoloji ve din psikolojisi alanında kayıp ve yas süreci ile ilgili çalışma yapacak kişiler için önemli bir kaynak sayılabilecek bu çalışma Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde bulunan Aile İrşad Büroları’na müracaat eden kişilerden yakını kaybedenlerin sorularıyla ilgilenen görevlilerin yas olgusunu her yönü ile tanıyarak bilimsel anlamda daha donanımlı olmalarına da katkı sağlayacaktır.